

BARBARA MINKINA

ANALIZA I OCENA ZAŁOŻEŃ FILOZOFICZNYCH ORAZ PODSTAWOWYCH POJĘĆ PERSONOLOGII HENRY MURRAYA

Wstęp

W poprzednim artykule przedstawiłam założenia filozoficzne i podstawowe pojęcia personologii H. Murraya. Obecnie poddam je analizie i wstępnej ocenie. Pełna ocena personologii Murraya jako teorii będzie możliwa dopiero po dokonaniu opisu i oceny hipotez oraz funkcji tej teorii.

1. Związek personologii Murraya z innymi teoriami psychologicznymi

Murray pozostawał pod silnym wpływem Junga, Adlera, Allporta, Sterna, McDougalla, a przede wszystkim Lewina i Freuda.

1.1. Wpływ Junga, Allporta oraz Sterna na personologię Murraya

Analiza pojęć używanych przez Murraya wykazuje, że ogólne cechy osobowości zwane przez niego ekstra — oraz intracepcją są po prostu terminami oznaczającymi wymiar ekstra — oraz introwersji w ujęciu Junga. Z analitycznej psychologii Junga zapożycza i używa pojęcie kompleksu w rozumieniu bliskim jego twórcy. W teorii osobowości Murraya można odnaleźć także ślady koncepcji archetypów Junga, tj. nieświadomości zbiorowej (kolektywnej). Sądzi on bowiem, że istnieją pewne procesy psychiczne, wywodzące się z dawnego życia gatunku, które nie mogą być uświadomione z powodu braku symboli słownych, nadających się do ich wyrażania. Pogląd ten stanowi metafizyczny pierwiastek w teorii osobowości Murraya.

Indywidualna psychologia Adlera inspiruje go do socjologicznego

spojrzenia na człowieka, uznania go za istotę społeczną od najwcześniejszego okresu życia. Ponadto Murray modyfikuje adlerowskie pojęcie poczucia niższości oraz dążenia do mocy, uważając je za tzw. kompleks Ikara. Można sądzić, iż zgodnie z treścią pojęcia kompleksu Ikara, interpretuje on adlerowskie dążenie do mocy nie tylko jako ograniczone subiektywnie, jak to rozumie Adler, ale przede wszystkim obiektywnie.

Z kolei w wyróżnianiu postaw radykalizmu i konserwatyzmu, zborości i integracji oraz dominowania i uległości widać wpływy Allporta i jego wersji psychologii personalistycznej Sterna. Murray podobnie jak Allport duże znaczenie przyznaje realizowaniu potrzeb psychicznych, co zbliża go do poglądów psychologów humanistycznych.¹⁾

1.2. Murray wobec teorii instynktów McDougalla

Analizując wpływy poglądów McDougalla na teorię osobowości Murraya należy przypomnieć, iż na przełomie XIX i XX wieku bardzo popularna w psychologii była teoria instynktu, zapoczątkowana w 1859 roku przez K. Darwina. Przyjęcie biologicznej, czyli naturalistycznej koncepcji człowieka w psychologii oznaczało wyjaśnianie zachowania się ludzi za pomocą pojęcia instynktu. Psycholodzy, zwłaszcza anglosascy, zakładali występowanie wielu instynktów u człowieka.

McDougall (1936, s. 25) określa pojęcie instynktu jako „dziedziczną lub wrodzoną dyspozycję psychofizyczną, która skłania istotę posiadającą ją do spostrzegania obiektów określonego rodzaju i kierowania uwagi na nie, do odczuwania pobudzenia emocjonalnego szczególnego rodzaju przy spostrzeganiu takiego obiektu oraz do reagowania nań w określony sposób albo przynajmniej do odczuwania impulsu w kierunku takiego działania”.

Przytoczona definicja pojęcia instynktu McDougalla wykazuje zatem liczne analogie z przedstawionym wcześniej rozumieniem pojęcia potrzeby przez Murraya.

McDougall wyróżnia instynkty podstawowe, złożone oraz „ogólne tendencje wrodzone” (tamże, s. 18). Wydaje się że te odróżnienia McDougalla mogły posłużyć Murrayowi za podstawę wyróżnienia trzech grup zmiennych w strukturze osobowości, których nazwy i treść wykazują zadziwiającą zbieżność z zaproponowanymi przez McDougalla.

Ponadto McDougall jako pierwszy wprowadził pojęcie sentymentu, przez które rozumie „zespół dyspozycji uczuciowych jednostki skupio-

¹⁾ W 1969 roku Murray wziął udział w pierwszej międzynarodowej konferencji Amerykańskiego Towarzystwa Humanistycznej Psychologii.

nych dookoła wyobrażenia jakiegoś przedmiotu". Murray także operuje pojęciem sentymentu ale w rozumieniu zmodyfikowanym. Zależność ta zostanie pokazana później przy okazji omawiania związków personologii Murraya z teorią Freuda, tak bowiem teorie instynktów, jak i psychoanaliza rozpatrują naturę ludzką pod kątem jej energetyki i ze stanowiska ewolucjonizmu.

Wpływ McDougalla i innych teorii instynktów na Murraya ujawnia się głównie w jego próbie zastąpienia pojęcia instynktu pojęciem potrzeby.

1.3. Teoria osobowości Murraya a teoria pola Lewina

Znaczny wpływ na teorię osobowości Murraya wywarła psychologia postaci, głównie teoria pola Lewina (1935).

Operowanie pojęciem wektora i nacisku społecznego raz pojęciem konfliktu między dążeniem a unikaniem zbliża go do Lewina.

Problem struktury osobowości w ujęciu Murraya jest bardziej złożony niż w ujęciu Lewina, który „wewnętrzny obszar osobowości” dzieli jedynie na części ośrodkowe i peryferyjne. Obszary te łączą się, według Lewina, poprzez granice różniące się pod względem stopnia sztywności czy przenikalności. Rozwój osobowości w czasie wiąże się z różnicowaniem lub zacieraniem się różnic między jej obszarami. Przy większym zróżnicowaniu obszarów ich granice są mniej przenikalne co, jego zdaniem, stanowi o bardziej złożonej organizacji struktury osobowości. Posługując się terminologią Lewina można by było przypuszczać, że granice między obszarami w obrębie struktury osobowości w ujęciu Murraya mają bardzo małą przenikalność, gdyż nie wykazuje on znaczących wzajemnych zależności pomiędzy potrzebami psychicznymi, czynnikami wewnętrznymi oraz ogólnymi cechami osobowości (poza niewyjaśnioną sugestią, że czynniki wewnętrzne można dołączyć do potrzeb ukrytych), tj. trzema grupami zmiennych, z których uważa, iż zbudowana jest struktura osobowości. Kontynuując, stanowiłoby to o dużym zróżnicowaniu owych zmiennych, czyli o bardzo złożonej organizacji struktury osobowości zaproponowanej przez Murraya.

Murray podobnie jak Lewin postuluje, aby ujmować zachowanie danej osoby jako rezultat jej struktury osobowości i to przede wszystkim w aspekcie aktualnej sytuacji, w której znajduje się jednostka. Zdaniem Lewina jej sytuacja aktualna stanowi pole, „przestrzeń życiową” jednostki, której przypisuje dużą autonomię w możliwościach wyboru działania. Murray tymczasem ujmuje ową przestrzeń życiową raczej od stro-

ny ograniczeń w rozwoju osobowości akcentując rolę nacisków społecznych.

Lewin traktuje człowieka jako system dynamiczny mniej lub bardziej „jednolity” i niezależny od otoczenia. Zwraca przy tym dużą uwagę na zagadnienia psychologii różnic indywidualnych (1935, s. 206) w przeciwieństwie do Murraya, który nie robi tego w wystarczającym stopniu. Jest to dość nieoczekiwane wobec poprzedzających jego teorię licznych badań klinicznych i eksperymentalnych przypadków indywidualnych. Wyniki tych badań nie stały się jednak podstawą do uogólnień powszechnie przecież istniejących różnic inter — oraz zmian intraindywidualnych, dotyczących dynamiki osobowości.

1.4. Związek personologii Murraya z psychoanalizą Freuda

Teoria osobowości Murraya wykazuje najliczniejsze powiązania z teorią Freuda. Dotyczą one przede wszystkim organizacji struktury osobowości.

Freud, jak wiadomo, wyróżnia 3 zmienne: id, ego, i superego. Murray zaś wyodrębnia w strukturze osobowości aż 44 zmienne, występujące w trzech grupach, które określa pojęciami: potrzeby psychiczne, czynniki wewnętrzne oraz ogólne cechy osobowości. Analizując podane przez Murraya symptomy tych zmiennych w zachowaniu, łatwo dostrzec, że same tylko tzw. czynniki wewnętrzne w ujęciu Murraya odpowiadają ogólnemu modelowi struktury osobowości według Freuda. Modyfikacja freudowskiej koncepcji struktury osobowości przez Murraya dotyczy głównie relegowania zeń zmiennej określanej mianem id na rzecz wprowadzenia licznej grupy zmiennych w postaci potrzeb psychicznych.

Poza tym Murray wyróżnia za Freudem zmienną określaną terminem ego, lecz rozumie ją jedynie w znaczeniu — ja idealnego, któremu przyznaje znaczną rolę w kierowaniu zachowaniem. Tymczasem Freud pojmuje ego jako jednolitą całość, której rola w zachowaniu się jednostki jest zawsze podrzędna względem dominującej roli id oraz superego. Freud wykazuje także liczne wzajemne związki tej części struktury osobowości, jaką jest ego, z pozostałymi jej częściami, czego nie robi Murray.

Nie wdając się w dalszą analizę analogii i różnic w rozumieniu pojęcia ego przez Freuda oraz Murraya warto przytoczyć pogląd Zawadzkiego, wykazujący całkowitą bezużyteczność, wieloznaczność a nawet szkodliwość tego terminu w psychologii. Na poparcie swojego poglądu Zawadzki (1970, s. 73) cytuje, aż 15 różnych znaczeń pojęcia ego, stosowanych we współczesnej literaturze psychologicznej.

Pomijanie tak przez Murraya jak i przez Freuda pojęcia ego realnego (czyli używając terminologii współczesnej — ja realnego, będącego elementem tzw. obrazu własnej osoby) i związanego z nim problemu samoświadomości, wynika u obydwu z przekonania o prymacie nieświadomości nad świadomością: zjawisk psychicznych, które nie są przez człowieka kontrolowane nad tymi, które mogą być przez niego kontrolowane. Obydwaj zapewne znali rozróżnienie świadomości na ekstrospektywną oraz introspektywną — pomimo tego świadomość pojmują jedynie jako pewien abstrakt o całkowicie biernej, receptywnej roli. Wszystkie zaś zjawiska psychiczne, a więc także zjawiska świadome są w ich rozumieniu produktem nieświadomości.

Zasługą Murraya w kontynuowaniu i modyfikowaniu poglądów Freuda jest zwrócenie uwagi na psychologię przeżyć nieuświadomianych, stłumionych lub wypartych. Natomiast błędem jest subiektywizm oraz brak prawidłowej oceny roli procesów świadomych w życiu człowieka.

Murray, podobnie jak Freud, przyjmuje priorytetowe znaczenie jednego właściwie czynnika wewnętrznego, mającego rzekomo determinować całe zachowanie się jednostki.

Czynnikiem tym jest energia psychiczna, występująca u Murraya w postaci zespołu potrzeb.

Zdaniem Marxa i Hillixa (1963, s. 332—333), Murray jest najbliższy Freudowi w rozumieniu dwóch problemów. Po pierwsze, podkreśla ogromną rolę wczesnego życia jednostki, chociaż uznaje większą niż Freud rolę doświadczeń późniejszych w kształtowaniu się osobowości. Zgadza się jednak z Freudem, że nieprawidłowe doświadczenia w dzieciństwie mogą być tak duże, iż prowadzą do różnych zaburzeń zachowania w wieku dojrzałym. Po drugie, Murray jest zgodny z Freudem, że istnieje ścisła zależność między procesami fizjologicznymi oraz psychicznymi — obydwaj uznają fizjologiczne mechanizmy procesów psychicznych.

Autorzy ci podają także, że Murray zredefiniował wprowadzony do psychologii przez Freuda termin kateksja oraz podzielił freudowską koncepcję kateksji na dwie części. Freud, jak wiadomo, przyjął ten termin dla określenia utrwalania się (fiksacji) emocjonalnego przywiązania jednostki do określonego przedmiotu²⁾. Aktualnie sądzi się, że kateksję w ujęciu Freuda można porównywać z tzw. reakcją piętna. Jest to podobny rodzaj fiksacji, w której wrodzona, ale początkowo rozproszona, tendencja do reagowania kanalizuje się na jednym, określonym przedmiocie lub grupie przedmiotów. Natomiast Murray uważa, że każdy przedmiot może mieć dodatnią lub ujemną kateksję w zależności od swoich zdol-

²⁾ Madsen uważa, że freudowskie pojęcie kateksji przypomina współczesne pojęcie podniety (1980, s. 616).

ności do wywoływania u danej jednostki nacisku, powodującego reakcję dążenia do lub unikania tego przedmiotu. Indywidualne zaś dyspozycje emocjonalne jednostki do przedmiotu nazywa Murray sentymentem (termin zaczerpnięty od McDougalla) i uważa, że zarówno kateksja jak i sentyment prowadzą do tego samego związku między daną osobą a przedmiotem lub inną osobą. Proponuje jednak, aby pojęcie kateksji rezerwować wyłącznie dla określania cech przedmiotów, zaś termin sentyment stosować w celu określania właściwości osób (por. Murray, Morgan, 1945).

Wydaje się, że koncepcja kateksji oraz sentymentu Murraya jest bliska teorii motywacji McClellanda, zwanej teorią afektywnego pobudzenia (1955), w której istota motywacji polega na silnym skojarzeniu afektywnym dla którego charakterystyczna jest antycypacyjna reakcja spełniająca. Opiera się ono na skojarzeniu w przeszłości pewnych sygnałów z emocjami przyjemności lub przykrości. Natomiast murrayowskie ujęcie potrzeby wyczynu jest wyjątkowo zbieżne z pojęciem motywu osiągnięć według McClellanda.

Ogólnie biorąc można przyjąć, że wpływ poglądów Freuda na personologię Murraya wyraża się głównie w wyróżnieniu czynników wewnętrznych osobowości, zwanych superego zintegrowanym i superego w konflikcie, w operowaniu pojęciem energii psychicznej, kateksji i narcyzmu oraz w akcentowaniu roli potrzeb ukrytych, wypartych.

1.5. Wybrane poglądy na temat miejsca personologii Murraya w psychologii

Marx i Hillix — wybitni współcześni przedstawiciele filozofii psychologii — dostarczają interesujących danych na temat miejsca różnych teorii osobowości, w tym także personologii Murraya, w systemie nauk psychologicznych. Analizują oni bowiem teorie psychologiczne (1963, cz. III, r. 1—4), w oparciu o ich związki z głównymi systemami w psychologii (tamże, cz. II, r. 1—6), za które uważają: strukturalizm, funkcjonalizm, asocjacionizm, behawioryzm, psychologię postaci oraz psychoanalizę. Ogół teorii psychologicznych dzielą na cztery grupy: (1) odmiany teorii S-R, (2) odmiany teorii pola, (3) odmiany teorii osobowości oraz (4) teorie, w których zaznacza się wpływ nauk matematycznych i technicznych.

Wśród odmian współczesnych teorii osobowości wyróżniają pięć ich rodzajów: (1) teorie oparte na regule S-R (np. teoria osobowości Dollarda i Millera), (2) teorie czynników lub cech (np. teorie czynników Vernona, Eysencka, Cattella i teorie cech Allporta, Guilforda), (3) teorie samorea-

lizacji (np. Rogersa, Masłowa, Murphy'ego i Moore'a), (4) organiczne teorie osobowości (np. typologia Sheldona lub holistyczna teoria osobowości Goldsteina) oraz (5) neopsychoanalityczne teorie osobowości (np. społeczna teoria Horney, teoria ucieczki od wolności Fromma, interpersonalna teoria Sullivana oraz teoria potrzeb i nacisków Murraya).

W klasyfikacji tej Marx i Hillix (1963, cz. III, s. 332—335) zaliczają teorię osobowości Murraya do systemu neopsychoanalizy, chociaż w analizie jego teorii podkreślają także jej związki z psychologią postaci, a nawet nazywają Murraya gestaltystą. Związki te ich zdaniem, dotyczą głównie, zapożyczenia przez Murraya z psychologii postaci pojęcia struktury i ściśle z nim związanego pojęcia znaczenia.

Madsen (1980, s. 34—38) rozpatruje z bardzo oryginalnego stanowiska teorię, którą traktuje jako tekst naukowy, tj. usystematyzowany i informacyjny, zawierający twierdzenia opisowe, wyjaśniające i metateoretyczne. Dalej (Madsen, 1980, s. 565—655) przeprowadza analizę teorii kilkunastu psychologów i wyróżnia wśród nich teorie współczesne oraz dawniejsze. Personologię Murraya zalicza do teorii dawniejszych i nie zajmuje się jej odrębnym opracowaniem analitycznym. Okazjonalnie podaje jednak dużo informacji dotyczących podstaw filozoficznych oraz podstawowych pojęć teorii Murraya w ramach analizy porównawczej różnych teorii psychologicznych.

Madsen (1980, s. 573—575) zalicza personologię Murraya do naturalistycznej, czyli „prawdziwej” koncepcji nauki, której zadaniem jest: (1) obiektywna obserwacja, (2) opis obserwacji, (3) wyjaśnianie i przewidywanie zaobserwowanych faktów oraz (4) zastosowanie wiedzy w praktyce. Madsen sądzi, że teoria osobowości Murraya w znacznej mierze spełnia te zadania wobec czego można ją uznać za teorię naukową w psychologii.

2. Analiza i ocena założeń filozoficznych personologii Murraya

Przyjmuje się, że założenia filozoficzne są to ontologiczne oraz epistemologiczne perspektywy widzenia świata i człowieka. Analiza założeń filozoficznych, głównie ontologicznych, jest szczególnie istotna, gdyż konstytuują one daną teorię.

Założenia ontologiczne w psychologii dotyczą koncepcji człowieka (ujmowanej najczęściej w kategoriach przedmiotu lub podmiotu), a epistemologiczne odnoszą się do przekonań o tym, jak należy go badać. Ścisłe powiązanie założeń ontologicznych oraz epistemologicznych sprawia, że nie zawsze jest łatwo wydzielić określone treści odnoszące się tylko do jednego z nich.

Przyjmuję za Paszkiewicz (1983, s. 83—95) utożsamienie „istoty” teorii z systemem założeń ontologicznych, gdyż określają one znaczenie pojęć teorii. Wobec tego analiza danej teorii powinna rozpoczynać się od ustalenia treści założeń ontologicznych. Okazuje się jednak, że nie jest to zadanie proste, gdyż „rozumiana jako proces konstrukcja teorii nie dokonuje się drogą od zwerbalizowania założeń ontologicznych w punkcie wejścia do sformułowania pojęć i twierdzeń obserwacyjnych w punkcie dojścia, lecz raczej następuje tam posłużenie się takim językiem obserwacyjnym, z którego dadzą się dopiero inferować założenia ontologiczne. W tym sensie można więc powiedzieć, że ontologia zapisana jest pomiędzy wierszami teorii” (s. 84—85).

Identyfikacja, rekonstrukcja treści podstawowych założeń ontologicznych musi odbywać się więc poprzez systematyczną analizę podstawowych pojęć teorii.

Ponadto bywa czasami i tak, że przekonania o tym jak należy badać wyprzedzają, a zatem determinują przekonania o tym, co powinno być badane, wobec czego określoną epistemologią można wyjaśniać przyjmowaną ontologię. Tak jest właśnie w przypadku Murraya który, najpierw prowadził wieloletnie badania kliniczne osobowości, dużo później zaś stworzył jej teorię. Najsilniejszy wpływ w tym zakresie wywarły na nim poglądy Russela, filozofa ze szkoły „empiryzmu logicznego” (neopozytywizmu), nazywanego w psychologii neobehawioryzmem. Empiryzm logiczny preferuje obserwację jako główną metodę poznania i uznaje, iż rola teorii jest wtórna w stosunku do niej. Obserwacja nie wyjaśnia jednak pewnych zjawisk, wobec czego neobehawioryzm wprowadza pojęcie zmiennej pośredniczącej (nieobserwowalnej), łączącej obserwowalne zmienne sytuacyjne z także obserwowalnymi zmiennymi zachowania. Zmienne pośredniczące mają więc wyjaśniać niektóre procesy psychiczne, nie dające się wytłumaczyć drogą obserwacji. Murray ulega tej tendencji przyznając priorytet zmiennym empirycznym (obserwacyjnym), uznając jednocześnie istnienie wielu zmiennych hipotetycznych (teoretycznych).

Przejdźmy jednak do rekonstrukcji założeń ontologicznych jego psychologii. Wykazano i omówiono uprzednio wpływ na Murraya poglądów kilku psychologów, którzy związani są z różnymi kierunkami psychologii. Głównie z psychoanalizą (Freud), neopschoanalizą (Jung, Adler), instynktologią (McDougall) oraz psychologią humanistyczną (Allport). Kierunki te, jak wiadomo, opierają się na odmiennych założeniach filozoficznych, czyli wyznaczają konkurencyjne koncepcje człowieka (założenia ontologiczne) oraz metod jego poznawania (założenia epistemologiczne). Wobec tego Murray sięgając do teorii opartych na odmiennych założeniach filozoficznych nie mógł uniknąć eklektyzmu i sprzeczności.

Dotyczy to szczególnie założeń ontologicznych, które w jego teorii

osobowości są z jednej strony zdecydowanie organiczno-biologiczną (jak w psychoanalizie), z drugiej zaś humanistyczną (jak w psychologii humanistycznej) koncepcją człowieka. Jednak w psychoanalizie oraz psychologii humanistycznej istotą modelu człowieka jest teza o podmiotowej determinacji zachowania jednostki. Generalnie zaś u Murraya człowiek wydaje się być potraktowany w kategoriach neobehawiorystycznych, czyli bardziej przedmiotowo niż podmiotowo.

Bardziej szczegółowe założenia ontologiczne personologii Murraya dotyczą treści funkcjonalnego, dynamicznego oraz holistycznego rozumienia osobowości³⁾. Dyskusyjne jest głównie dynamiczne oraz holistyczne ujmowanie osobowości przez Murraya.

Ujęcie dynamiczne powinno oznaczać tendencję do odkrycia i scharakteryzowania, tak wewnętrznych jak i zewnętrznych czynników determinujących zachowanie się. Natomiast Murray bagatelizuje rolę czynników zewnętrznych (naciski), choć uważa je za pierwotny mechanizm aktywności.

Ogólnikowość i kontrowersyjność holistycznego ujmowania osobowości odnosi się głównie do koncepcji fizykalistycznego, czyli bierno-odruchowego modelu funkcjonowania układu nerwowego. W koncepcji tej, zaczerpniętej od Freuda, przyjmuje stanowisko paralelizmu psychofizycznego oraz uważa, iż układ nerwowy nie może sam generować pobudzenia, wobec czego musi otrzymywać je z zewnątrz. Natomiast w świetle aktualnej wiedzy wiadomo, że system nerwowy nie jest bierny, a źródeł jego pobudzenia nie należy upatrywać jedynie w stymulacji zewnętrznej.

Hall i Lindzey (1957, s. 548) wyróżniają 18 czynników, które — ich zdaniem — powinny być uwzględnione w celu holistycznego ujmowania osobowości oraz analizują pod ich kątem 17 teorii osobowości. Konkludują, że prawie wszyscy teoretycy (Murray także) ujawniają duże braki w próbach holistycznego opisu oraz wyjaśniania determinantów, struktury oraz etapów w procesie rozwoju osobowości.

Wobec nie uwzględniania przez Murraya mechanizmów neurofizjologicznych i znanych współcześnie praw funkcjonowania układu nerwowego oraz nie korzystania z aktualnych mu osiągnięć w dziedzinie psychologii uczenia się, nie można uznać jego holistycznego modelu osobowości za wystarczająco „kompletny”.

Przyjmując za podstawowe założenia ontologiczne: funkcjonalne, dynamiczne oraz holistyczne rozumienie osobowości Murray nie jest wobec

³⁾ Podwaliny do takiego ujmowania osobowości dała psychoanaliza oraz psychologia postaci, głównie jednak wywodzi się ono z protestu przeciw tradycyjnemu behawioryzmowi.

nich całkowicie konsekwentny. Dotyczy to zatem także założeń epistemologicznych, co najpełniej wyraża się w paradygmacie badania osobowości według Murraya.

3. Analiza i ocena podstawowych pojęć personologii Murraya

Zbiór pojęć w teorii osobowości Murraya często nie jest jasno zdefiniowany. Częściowo wynika to zapewne z omówionego wcześniej, przejęcia przez Murraya z innych teorii psychologicznych pewnych terminów bez próby reinterpretacji ich treści dla potrzeb własnej teorii.

Przyjmuję za Brunerem (1956), Hilgardem (1967) oraz Peelem (1967), że pojęcia są takim rodzajem reprezentacji rzeczywistości, której treścią są ogólne cechy, właściwości wspólne dla pewnej klasy osób, zdarzeń lub przedmiotów oraz, że każde pojęcie zawiera trzy składniki: zakres przypadków, zasadę oraz nazwę związaną z pojęciem.

3.1. Analiza potrzeb

Najważniejszym pojęciem w personologii Murraya jest potrzeba, rozumiana przez niego w sposób bardzo specyficzny i kontrowersyjny. Dotyczy to głównie definicji, klasyfikacji oraz właściwości potrzeb psychicznych. Prawdziwym zaś dylematem staje się związek potrzeb psychicznych z tzw. wektorami.

3.1.1. Analiza definicji potrzeby

Definicja potrzeby w ujęciu Murraya jest zbliżona do określenia pojęcia popędu według Freuda, gdyż termin ten odnosi do procesów zapoczątkowujących zachowanie (napięcia, pragnienia, zamiaru). Natomiast napęd i dążenie do wykonania określonych czynności nazywa Murray popędem i traktuje go jako zmienną hipotetyczną.

Madsen (1980, s. 118) uważa, iż potrzeba w ujęciu Murraya obejmuje zarówno trwałe czynniki osobowości, jak i stany lub procesy, które są determinowane przez czynniki osobowości, bodźce wewnętrzne lub zewnętrzne, czyli naciski.

Definiując potrzebę Murray próbuje zastąpić popularne w tym okresie pojęcie instynktu pojęciem potrzeby. Uważa jednak, że w potrzebach, szczególnie pierwotnych, występują pewne składniki instynktowne. Co więcej, można nawet przypuszczać, że są one także obecne w potrzebach wtórnych skoro ujmuje on potrzeby psychiczne jako przejaw hipotetycznych wrodzonych tendencji, tj. wektorów, będących ich podłożem.

3.1.2. Analiza klasyfikacji potrzeb

Dychotomiczna klasyfikacja potrzeb na pierwotne oraz wtórne jest zbliżona do powszechnie przyjętego podziału podstawowego na potrzeby biologiczne oraz psychiczne. W związku z podziałem potrzeb na pierwotne oraz wtórne pojawiają się w personologii Murraya dwa problemy, których autor zdaje się nie zauważać.

Pierwszy problem dotyczy mechanizmów tworzenia się potrzeb wtórnych, które mimo swej społecznej genezy stają się (albo są) według Murraya nieświadomymi siłami i pod tym względem są takie same jak potrzeby pierwotne, wrodzone. Twierdzenie to przyjął Murray bez żadnych podstaw empirycznych, a nawet bez szans oparcia go na hipotezie naukowej.

Drugi problem dotyczy samego mechanizmu personalizacji nieświadomych potrzeb, ale Murray nie tłumaczy go bliżej na tle struktury osobowości (por. Gerstmann, 1970, s. 167).

Murray (1964) uważa zarówno jawne, jak i ukryte potrzeby psychiczne za najważniejszą część w strukturze osobowości, gdyż motywują one zachowanie i z tego powodu są „kierunkowymi siłami osobowości”. Błędem autora jest, że nie dostrzega innych zmiennych psychologicznych, determinujących umotywowane zachowanie.

Interesującą analizę oraz interpretację potrzeb psychicznych Murraya przeprowadza Hilgard (1967, s. 193—194). Wyróżnione przez autora potrzeby grupuje w 6 różnych kategoriach, którymi są: (1) potrzeby związane głównie z przedmiotami nieożywionymi, (2) potrzeby stanowiące wyraz ambicji, silnej woli, pragnienia osiągnięć i prestiżu, (3) potrzeby związane z poddawaniem się lub sprzeciwianiem się władzy, (4) potrzeby związane ze szkodeniem innym lub sobie, (5) potrzeby dotyczące uczuć między ludźmi oraz (6) dodatkowe potrzeby o charakterze społecznym.

Natomiast Siek (1982, s. 318—400) dzieli i szeroko omawia potrzeby psychiczne wyróżnione przez Murraya w ramach 8 kategorii, przyjmując dwa kryteria tego podziału: zadania przystosowawcze oraz rozwojowe potrzeb psychicznych. Siek proponuje następujące kategorie potrzeb: (1) zmierzające do przełamывania oporów środowiska, (2) zmierzające do podporządkowania się naciskom otoczenia, (3) związane z tendencjami jednostki do izolowania się od przykrości i niebezpieczeństwa, (4) zmierzające do stowarzyszania się, afiliacji z elementami środowiska, (5) wyrażające tendencje jednostki do zdobywania oraz udzielania informacji, (6) wyrażające tendencje jednostki do manipulowania środowiskiem, (7) zmierzające do reprodukcji gatunku oraz (8) wyrażające tendencje jednostki do poszukiwania przyjemnych doznań zmysłowych.

3.1.3. Analiza właściwości potrzeb psychicznych

Analiza właściwości, które Murray przypisuje wyróżnionym przez siebie potrzebom psychicznym będzie dotyczyć tzw. właściwości specyficznych oraz wspólnych. Murray zdecydowanie oddziela jedno od drugich uważając, że właściwości specyficzne, czyli obejmujące określone dla każdej z potrzeb psychicznych zespoły symptomów w zachowaniu są odrębne od ich właściwości wspólnych, tj. charakterystycznych dla wszystkich potrzeb psychicznych.

Okazuje się jednak, że zaproponowane przez niego rozgraniczenie, głównie w odniesieniu do właściwości specyficznych, jest sztuczne i pozorne, gdyż analizując rzekomo specyficzne symptomy 27-u potrzeb psychicznych łatwo stwierdzić, iż Murray często podaje identyczne symptomy dla bardzo różnych potrzeb. Tak jest chociażby w przypadku potrzeby agresywności, kompensacji, uzewnętrzniania swojej osobowości i ekshibicjonizmu, odrzucania i izolacji oraz potrzeby seksualnej.

Pewnych wątpliwości dostarcza również ujmowanie przez Murraya wspólnych właściwości potrzeb psychicznych. Dotyczy to kolejno: siły potrzeb psychicznych, rytmu przejawiania się każdej z nich oraz istnienia wzajemnych między nimi stosunków.

Treść wprowadzonego do psychologii przez Murraya pojęcia siły potrzeby psychicznej koresponduje z treścią pojęcia natężenia, intensywności procesu emocjonalno-motywacyjnego we współczesnych teoriach osobowości. Natomiast problemem staje się przyjęcie szeregu kryteriów będących wskaźnikami siły potrzeb psychicznych, gdyż mimo, że nie dokonuje on ostrego różnicowania wskaźników siły potrzeb jawnych oraz utajonych, konstruuje dwie różne metody badania potrzeb psychicznych, a mianowicie: Kwestionariusz do badania potrzeb jawnych oraz T.A.T. do badania potrzeb ukrytych.

Siek (1982, s. 602) zauważa, że określenie w jakim stopniu metody te będą rzeczywistą siłą potrzeb psychicznych nie jest możliwe, gdyż brak jest odpowiednich kryteriów zewnętrznych.

Kolejne wspólne właściwości potrzeb psychicznych dotyczą koncepcji rytmu ich przejawiania się, która wydaje się być zbliżona do współczesnej koncepcji stresu psychicznego w ramach teorii ogólnej aktywizacji. Murray, co prawda, nie definiuje pojęcia stresu ani stressora. Sądzę, że w personologii Murraya pojęcie nacisku ma podobne znaczenie, co pojęcie stressora, a jego koncepcja rytmu przejawiania się potrzeb psychicznych wykazuje liczne analogie z ogólnie przyjętym w psychologii pojęciem stresu.

I tak w trzech etapach przejawiania się potrzeb psychicznych według Murraya, tj. w etapie odporności, gotowości oraz ukrytej lub jaw-

nej aktywności można odnaleźć zbieżność z trzema fazami stressu psychicznego, tj. fazą reakcji instrumentalnych, krytycznych, oraz obronnych. Jako kryterium tego porównania przyjęto wzrastający stan napięcia emocjonalnego jednostki, który zarówno w koncepcji stressu jak i w omawianej koncepcji rytmu przejawiania się potrzeb psychicznych jest osiowym przejawem zmian nieswoistych, tj. niezależnych od rodzaju stressora lub nacisku. Natomiast zmiany swoiste, specyficzne dotyczą u Murraya „wyzwalania” określonych potrzeb na skutek działania określonego rodzaju nacisku. Najbardziej wyraźna analogia występuje między trzecim etapem rytmu przejawiania się potrzeb psychicznych (szczególnie ich ukrytej aktywności) a fazą reakcji obronnych w stressie psychicznym. Przedstawiany wcześniej za Murrayem zarys funkcjonowania potrzeb wypartych koresponduje z psychoanalityczną koncepcją występowania licznych nieświadomych mechanizmów obronnych w trzeciej fazie stressu psychicznego.

Obok analogii istnieją także różnice. Aktualnie pojęcie stressu psychicznego oznacza stan wzmożonego napięcia emocjonalnego wywołanego przez stressory, czyli wewnętrzne lub zewnętrzne elementy sytuacji. U Murraya zaś nacisk to wyłącznie zewnętrzne, środowiskowe elementy sytuacji.

Uwagi dotyczące wzajemnych stosunków między potrzebami psychicznymi odnoszą się głównie do koncepcji łączenia się potrzeb przeciwnych oraz podporządkowania potrzeb jednej, aktualnie najsilniejszej.

Murray nie ujmuje jasno istoty łączenia się potrzeb. Zapewne chodzi mu o potrzeby przeciwne, np. bezpieczeństwa i agresywności, występujące w stanie gotowości, ale nie w tym samym czasie, gdyż w przeciwnym razie popadałyby one w konflikty.

Murray (1953, s. 87) twierdzi, że potrzeby psychiczne występują w zmiennym nasileniu. Po okresie dominowania jakiejś potrzeby następuje jej osłabienie i pojawienie się nowej. Wynikają stąd zmiany hierarchii potrzeb w ontogenetycznym rozwoju jednostki. Występujące w życiu człowieka zmiany nasilenia potrzeb psychicznych wiąże on jednak tylko z rozwojem biologicznym, nie uwzględniając w ich genezie innych mechanizmów, takich jak np.: ewoluowanie doświadczeń i wartości a w konsekwencji zainteresowań oraz celów życiowych.

3.1.4. Analiza problemu wektorów oraz ich związku z potrzebami psychicznymi

Murray uznając potrzebę psychiczną za zmienną hipotetyczną zdaje sobie sprawę z ograniczonej możliwości jej obserwacji i opisu. Przyj-

muje zatem pojęcie wektora, będącego także konstruktem teoretycznym.

Murray, jak się okazuje rozumie jednak wektor w sposób substancjalny, jako strukturalny zadatek określonej potrzeby psychicznej, czyli jej niejako wrodzoną strukturę neurodynamiczną.

Wektor w personologii Murraya ma na celu, ale nie wyjaśnia dwóch kwestii dotyczących potrzeb psychicznych, a mianowicie ich genezy oraz istoty funkcjonowania.

Jak wiadomo wcześniej do 8-u spośród 27-u potrzeb psychicznych Murray nie przyporządkowuje odpowiednich wektorów, mających być ich wrodzonym podłożem. Nie jest jasne, czy Murray uważa, że potrzeby te nie posiadają wrodzonego podłoża w postaci wektora, czy też lista wektorów jest niewystarczająca.

3.2. Refleksje wokół czynników wewnętrznych oraz ogólnych cech osobowości

Zarówno czynniki wewnętrzne, jak i ogólne cechy osobowości są postraktowane podobnie. Dotyczy to głównie wyróżnienia licznych ich symptomów w zachowaniu, wobec czego wydaje się, że Murray uważa je za zmienne empiryczne.

Wspominano, że ujęcie czynników wewnętrznych przez Murraya (1953, s. 180) odpowiada ogólnemu modelowi struktury osobowości według Freuda, tym bardziej, że uznaje on narcyzm za element id. Warto także zauważyć, że dzieli superego na pozytywne oraz negatywne, czego nie robi Freud. Mimo to (por. Siek, 1982, s. 48—64 oraz Reykowski, 1964, s. 164—190), koncepcja czynników wewnętrznych jest wyjątkowo zbieżna z psychoanalityczną teorią struktury osobowości, a zatem jest także mało oryginalna.

Z kolei w koncepcji ogólnych cech osobowości widać wpływy dwóch czynnikowych teorii struktury osobowości a mianowicie Cattella oraz Eysencka. Podobnie do nich zakłada istnienie dwubiegunowych (7-u spośród 12-u) cech osobowości. Duże zaś nasilenie w zachowaniu określonego zespołu symptomów dla każdej z tych cech ma świadczyć o określonym typie osobowości. Murray nie konstruuje jednak żadnej skali, która pozwalałaby na oszacowanie stopnia tegoż nasilenia. Problem także w tym, że często wyróżnia takie same symptomy dla rzekomo bardzo różnych cech osobowości. Tak jest chociażby w przypadku emocjonalności oraz impulsywności, egzokateksji oraz ekstracepcji, czy też endokateksji oraz intracepcji. Zdaje się nie zauważać i nie komentuje tego.

3.3. Analiza pozastrukturalnych cech osobowości oraz przeżyć emocjonalnych

Dużą niekonsekwencją w personologii Murraya jest wyróżnienie takich cech osobowości, jak: ambicje, cele, wartości, wyobrażenia, ja-idealne, obraz innych ludzi, zdolności i nie włączenie ich do struktury osobowości.

Ponadto w koncepcji struktury osobowości nie uwzględnia także innych, istotnych jej elementów, szczególnie mocno akcentowanych współcześnie, a mianowicie: temperamentu, inteligencji, zainteresowań oraz tzw. ja-realnego i obrazu świata.

Byłoby błędem sądzić, że Murray nie zdaje sobie sprawy z braków swojej koncepcji struktury osobowości. Proponuje on przecież, na co wskazano wcześniej, aby wszystkie zmienne, z których konstruuje strukturę osobowości nazwać zamiennie postawami lub cechami osobowości bez powoływania się, jak mówi, na jakąś specjalną teorię osobowości.

Wobec tego, że koncepcja struktury osobowości Murraya jest ujęta jako organizacja cech, na co zwraca także uwagę Siek (1982, s. 117—131), należy uznać jego personologię za statyczną teorię osobowości.

Z kolei liczne uwagi nasuwa analiza niektórych przeżyć emocjonalnych.

Pojęcie lęku nie ma cech wspólnych z psychoanalitycznym oraz współczesnym, klinicznym rozumieniem tego terminu, gdyż jest ściśle związane wyłącznie z koncepcją potrzeb psychicznych Murraya. Ujmowanie lęku jako objawu jedynie trzech potrzeb bezpieczeństwa jest zbyt uproszczone, tym bardziej, że był on wieloletnim klinicystą.

Zaś definicja pojęcia gniewu skłania do refleksji, że jej autor nie jest dobrze zorientowany w anatomii i neurofizjologii ośrodkowego układu nerwowego.

Natomiast koncepcja kompleksu Ikara nie wyjaśnia przyczyn oraz istoty funkcjonowania owej formy lęku przed niepowodzeniem.

W omówionym zaś wcześniej eksperymencie badającym lęk i gniew Murray nie traktuje stworzonej przez siebie sytuacji zagrożenia (agresji werbalnej) w kategoriach stressora, gdyż w żadnej ze swoich prac nie definiuje ani pojęcia stressu, ani stressora.

Warto także zauważyć, że w przytoczonych definicjach pojęcia lęku i gniewu oraz w eksperymencie badającym te zmienne nie korzysta ze współczesnych mu osiągnięć Dollarda i Millera (1950, oraz 1969, s. 64—149) w tej dziedzinie. Mianowicie nie traktuje gniewu jako popędu wyuczonego, ani też nie dostrzega problemu konfliktu między gniewem a lękiem, pomijając tym samym podstawowe prawa uczenia się tych schematów zachowania.

3.4. Uwagi na temat paradygmatu badania osobowości Murraya

Założenia ontologiczne oraz epistemologiczne personologii Murraya wyznaczają strategię, metody oraz ogólną procedurę badania osobowości zawarte w paradygmacie badania osobowości.

Z analizy założeń ontologicznych jego teorii wiadomo, że Murray nie tworzy postulowanego holistycznego modelu ujmowania osobowości. Główne wątpliwości co do założeń metodologicznych oraz strategii badania osobowości budzi zatem nie tyle teza, aby zachowanie jednostki wyjaśniać w oparciu o całościowe poznanie jej osobowości, co powstający w związku z nią problem, który tylko okazjonalnie i fragmentarycznie był dotychczas poruszony. Dotyczy on rozumienia przez Murraya pojęcia zachowania w relacji z jego koncepcją struktury osobowości.

Murray przyjmuje, że aktualne zachowanie badanej osoby jest rezultatem jej struktury osobowości oraz aktualnej sytuacji, w której znajduje się ta jednostka, co zbliża go do klinicznego spojrzenia na ten problem (por. Lewicki, 1978, s. 35—43).

Generalnie zaś ujmuje zachowanie jako funkcję dążenia do określonego celu, którym jest wyłącznie zaspokojenie potrzeb, szczególnie psychicznych. Wydaje się, że w związku z tym można by było interpretować zachowanie się w rozumieniu Murraya jako bardziej reaktywne niż sprawcze przyjmując rozumienie tych terminów, wypracowanych przez teorie uczenia się, za Hilgardem (1967, s. 380—382). Główne przecież determinanty zachowania się, zdaniem Murraya, czyli wrodzone potrzeby pierwotne oraz niejako „wdrukowane” potrzeby psychiczne są wyzwalane przez naciski, tj. bodźce zewnętrzne. Obecnie zaś z wyników badań etologii oraz psychologii uczenia się wiadomo, że człowiek dysponuje nielicznymi gotowymi (instynktownymi) formami zachowania się oraz nieograniczonymi możliwościami uczenia się nowych zachowań.

Z przedstawionej za Murrayem strategii badania osobowości można wnioskować, że składniki aktualnych manifestacji osobowości uważa za zmienne empiryczne, czyli obserwacyjne, ale nie precyzuje które z nich są zmiennymi zależnymi, a które niezależnymi. Z kolei składniki ukrytych cech osobowości traktuje jako zmienne hipotetyczne, czyli teoretyczne.

Wydaje się, że określona w ten sposób strategia badania osobowości nie może być podstawą do rzetelnej, a więc dynamicznej oraz całościowej jej diagnozy (por. Paluchowski, 1983, s. 9—31). Z braków swojego mistrza w tym zakresie zdaje sobie sprawę uczeń Murraya, M.J. Stein w artykule pt. „Exploration in Typology” (por. Lindzey, 1965, s. 185—199).

Ogólna procedura badania osobowości, w tym głównie szeroko stosowane przez Murraya metody projekcyjne, — nasuwa także liczne, krytyczne refleksje, którymi nie będę się już szczegółowo zajmować.

Wnioski

Jest sprawą dyskusyjną czy i o ile aparat pojęciowy personologii Murraya spełnia powszechnie uznane kryteria logiczne i metodologiczne. Odnosi się to głównie do wyróżnionych przez autora zmiennych psychologicznych, które określa takimi pojęciami, jak: potrzeba psychiczna (jawna i ukryta), popęd, nacisk, pojęcie siły potrzeby psychicznej, wektora, czynniki wewnętrzne, ogólne cechy osobowości, zdolności, lęk, gniew, kompleks psychiczny, kateksja oraz sentyment.

Wydaje się, że problemem nadrzędnym jest nie tyle sama definicja zmiennej psychologicznej w ujęciu Murraya (por. Madsen, 1980, s. 65), co niejasne zróżnicowanie przez autora terminów: zmienna hipotetyczna oraz empiryczna. W konsekwencji z analizy personologii Murraya wiadomo, że zmiennymi hipotetycznymi w rozumieniu autora są na pewno: potrzeby psychiczne, popęd, wektor, gniew oraz prawdopodobnie (to można jedynie przypuszczać) także: nacisk, kateksja, sentyment, oraz kompleks psychiczny. Pozostałe zaś zmienne, czyli czynniki wewnętrzne, ogólne cechy osobowości, zdolności oraz lęk wydają się być traktowane przez niego jako zmienne empiryczne, gdyż podaje liczne ich symptomy w zachowaniu, nie precyzując jednak, które z nich są zmiennymi niezależnymi, a które zależnymi.

W związku z tym powstają trzy pytania, na które Murray nie daje odpowiedzi: (1) dlaczego proponuje aby dołączyć czynniki wewnętrzne do potrzeb ukrytych, (2) dlaczego zalicza zarówno jawne, jak i ukryte potrzeby psychiczne do zmiennych hipotetycznych, skoro podaje tak liczne ich objawy w zachowaniu oraz (3) dlaczego ujmując osobowość jako strukturę zbudowaną z trzech grup zmiennych, tj. potrzeb psychicznych (zmienne hipotetyczne), czynników wewnętrznych i ogólnych cech osobowości (zmienne empiryczne) — nazywa ją jednocześnie „strukturą hipotetyczną”.

Wydaje się, że Murray popada w dwie skrajności. Pierwsza polega na tworzeniu, tak jak u neobehawiorystów, wielu zmiennych pośredniczących, czyli tzw. konstruktów teoretycznych, zwanych przez niego hipotetycznymi, iż prawie każde zdarzenie behawioralne może być wyjaśnione za pomocą innej zmiennej, co świadczy o podejściu pseudowyjaśniającym. Podobnie rozumuje Melvin Marx uważając, że wszystkie konstrukty hipotetyczne (teoretyczne) mają niski stopień trafności operacyjnej, gdyż

nie dają się wyrazić w twierdzeniach empirycznych i dlatego powinny być w nauce jedynie tymczasowym, pomocniczym narzędziem (por. Meissner, 1960). Murray nie zdołał uniknąć tego błędu na co wskazuje, wyżej wymieniona, długa lista zmiennych hipotetycznych w jego personologii. W tym aspekcie można by potraktować Murraya jako neobehawiorystę, u którego bodźcem jest nacisk, zmienną pośredniczącą — potrzeba psychiczna lub inna zmienna hipotetyczna a reakcją — zachowanie się jednostki („aktony”).

Drugą skrajnością Murraya jest tendencja do wyjaśniania zdarzeń behawioralnych za pomocą jednej lub kilku zmiennych (priorytet przyznaje potrzebom psychicznym), co z kolei świadczy o podejściu spekulatywno-filozoficznym.

Rozważania te wyjaśniają dlaczego zbiór pojęć personologii Murraya przedstawiony w poprzednim artykule nie tworzy systemu pojęć i tym samym dlaczego personologii Murraya nie można uznać za wewnętrznie spójną teorię (por. von Bertalanffy, 1976, s. 31—42).

BIBLIOGRAFIA

- von Bertalanffy L., 1976, *Historia rozwoju i status ogólnej teorii systemów*. W: *Ogólna teoria systemów*, W-wa.
- Bruner J.S., Goodnow J.J., Austin G.A., 1956, *A Study of Thinking*, New York.
- Dollard J., Miller N.E., 1969, *Osobowość i psychoterapia*, W-wa.
- Gerstmann S., 1970, *Osobowość*, W-wa.
- Hall C.S., Lindzey G., 1957, *Theories of Personality*, New York.
- Hilgard E.R., 1967, *Wprowadzenie do psychologii*, W-wa.
- Lewicki A., 1978, *Psychologia kliniczna*, W-wa.
- Lewin K., 1935, *A Dynamic Theory of Personality*, New York.
- Lindzey G., 1965, *Theories of Personality: primary sources and research*, New York.
- Madsen K.B., *Współczesne teorie motywacji*, W-wa.
- Marx M.H., Hillix W.A., 1963, *Systems and Theories in Psychology*, New York.
- McDougall W., 1936, *Introduction to Social Psychology*, New York.
- Meissner W.W., 1960, *Intervening Constructs-Dimensions of Controversy*. W: *Psychological Review*, nr 2, New York.
- Murray H.A., 1964, *Próba analizy sił kierunkowych osobowości*. W: *Problemy osobowości i motywacji w psychologii amerykańskiej*, W-wa.
- Murray H.A., Morgan C.D., 1945, *A Clinical Study of Sentiments*. W: *Genetic Psychology Monographs*, nr 32, New York.
- Paluchowski W.J., 1983, *Wybrane problemy psychodiagnostyki*. W: *Z zagadnień diagnostyki osobowości*, W-w.
- Paszkiewicz E., 1983, *Struktura teorii psychologicznych*, W-wa.
- Peel E.A., 1967, *The Psychological Basis of Education*, Edinburgh-London.
- Reykowski J., 1964, *Metodologiczne problemy psychologii współczesnej*, W-wa.
- Siek S., 1982, *Osobowość*, W-wa.
- Zawadzki B., 1970, *Wstęp do teorii osobowości*, W-wa.

BARBARA MINKINA

The analysis and appraisal of philosophical assumptions and basic notions of Henry Murray's personology

SUMMARY

The paper contains critical analysis and appraisal of issues which have been shown and discussed in the previous article „Philosophical assumptions and basic notions of Henry Murray's personology”.

At the beginning the authoress presents the relationship between Murray's personology and other psychological theories. In connection with that she discusses the influence over Murray of such psychologists as: Jung, Adler, Allport, Stern, McDougall, Lewin and Freud. She also mentions some views regarding the place of Murray's personology within psychology.

Afterwards she analyses philosophical, i.e., ontological and epistemological assumptions of this personology (especially functional, dynamic and holistic ones) and concludes that although Murray assents to all of them he is not completely responsible for some of them.

The authoress then pays attention to the basic notions used in Murray's personology. Consequently she deals with organized and detailed analysis and appraisal of the following notions:

- needs — definition, classification, attributes and also the relationship between them and so-called vectors,
- inner factors and general personality traits,
- other traits of personality beyond its structure and some emotional processes,
- paradigm of exploration in personality.

From the analysis of basic notions of Murray's personology it results that they often are not exactly defined and their understanding by him is very specific and controversial.